

Eskil Engdal, Knut Gjernes og Erik Tumyr:

Sertifikat-saken

Publisert i Dagens Næringsliv i perioden 18.08 – 31.12. 2001 (les SKUP-juryens uttalelse [her.](#))

INNHold:

- [Når og hvordan kom arbeidet i gang?](#)
- [Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?](#)
- [Ble problemstillingen endret underveis?](#)
- [Arbeidet](#)
 - Metode
 - Innsamling av informasjon og dokumentasjon
 - Bearbeiding
 - Konfrontasjon
 - Publisering
 - Oppfølging
 - Organisering av arbeidet
 - Konsekvenser
- [Arbeidstid](#)
- [Spesielle erfaringer](#)
 - Bruk av walraffing
 - Bruk av lydbånd
 - Forholdet til andre medier
 - Sterke krefter
 - Forholdet til Politiet
- [Vedlegg](#)
 - Artikler i Dagens Næringsliv (ennå ikke tilgjengelig på SKUPs nettsider)
 - Påstander rundt DN's arbeidsmetoder
 - Påstand:** DN utstyrte båtmevler Erik Øye med båndopptager
 - Påstand:** DN har gjort tilføyelser på en tapet samtale mellom Røkke assistant John Inge Valand og Erik Øye
 - Påstand:** Erik øye har blitt truet av Dagens Næringsliv
 - Påstand:** DN planla og regisserte møte mellom John Inge Valand og Erik Øye på Bjerkås Næringspark

Når og hvordan kom arbeidet i gang?

Fredag 20. juli 2001, midt i sommerferien, hadde Dagens Næringsliv en sak på sisesiden: "Til sjøs – uten sertifikat". Bakgrunnen for artikkelen var at Kjell Inge Røkke i landets største aviser var avbildet i sin 18 meter lange Sunseeker, "Celina Bella" under det årlige båtracet i Arendal. Journalistisk nysgjerrighet medførte at vi ønsket å finne ut om han trengte sertifikat for å føre fartøyet – og om han faktisk hadde sine papirer i orden. I Sjøfartsdirektoratet fikk vi opplyst at man trengte fritidsbåtskippercertifikat for å føre båter over 15 meter. Men i arkivene i Sjøfartsdirektoratet fant man ikke noen opplysninger om at Røkke hadde et slikt sertifikat.

I dagene før saken stod på trykk var det usedvanlig høy aktivitet fra Røkkes medarbeidere. Det ble ringt redaksjonssjefer i Dagens Næringsliv – både på jobb og privat. Dagen før saken stod på trykk klarte også Røkkes folk å finne ut hvem

i Sjøfartsdirektoratet Dagens Næringsliv hadde snakket med. Denne saksbehandleren ble oppringt på kveldstid. Røkkes menn ville vite hva saksbehandleren hadde sagt til avisen.

Til Dagens Næringsliv opplyste Kjell Inge Røkkes pressetalsmann, Rolf Nereng, at Kjell Inge Røkke hadde utenlandsk sertifikat. Han sa også: "Når han (Røkke, red.anm.) sier at hans sertifikat er i orden, må det være tilfredsstillende".

Nereng ønsket ikke å svare på hvilket land som hadde utstedt sertifikatet – eller når det hadde skjedd.

Dagen da sertifikatet ble omtalt konverterte Kjell Inge Røkke sitt svenske skippersertifikat til et norsk fritidsbåtskippersertifikat etter at Kongelig Norsk Båtforbund hadde gått god for hans papirer og kvalifikasjoner.

Omtrent samtidig fikk vi via kilder tips om at svenske skippersertifikater var til salgs. Kombinasjonen av Nerengs uklare svar og tips fra gode kilder fikk oss nysgjerrige. Mandag 6. august bestemte vi oss for å sjekke saken nærmere og satte ned en arbeidsgruppe. Vi ville finne ut hva som virkelig hadde skjedd.

Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?

Var det slik at en rekke norske næringslivsaktører, deriblant Kjell Inge Røkke hadde kjøpt seg skippersertifikater for fritidsbåter over 15 meter, uten å ta eksamen? Kjell Inge Røkke er blitt selve bildet på nyrike i Norge. Og har med sin rikdom fått betydelig posisjon i samfunnet. Kjell Inge Røkke er avhengig av betydelig tillit fra offentligheter myndigheter – og i allmennheten for øvrig.

Hadde Røkke og en rekke andre næringslivsaktører nå brukt sin rikdom til å kjøpe seg fri fra norsk lov? I så fall kunne Kjell Inge Røkke - Norges mest fremtredende næringslivsleder - være involvert i en korrupsjonssak. Dette ville i så fall være forhold som hittil har vært ukjent i Norge.

Å kjøre rundt i fartøyer på over 15 meter krever åpenbart kvalifikasjoner. Uten nødvendig opplæring ville disse båtførerne også utgjøre en betydelig risiko for andre som ferdes på sjøen.

Ble problemstillingen endret underveis?

Hovedproblemstillingen, som gikk ut på at Kjell Inge Røkke og en rekke andre finansaktører kunne være innblandet i en mulig korrupsjonssak, ble ikke endret.

Underveis var vi hele tiden åpne for nye innfallsvinkler. Vi kom over flere gode saker som berørte sentrale personer i sertifikat-saken mens vi arbeidet med innsamling av informasjon og hadde kildemøter. Disse ble etter nøye vurderinger definert som sidespor og derfor lagt til side. Vi bestemte oss for å konsentrere oss om problemstillinger som hadde med skippersertifikat å gjøre.

Arbeidet

Metode

Innsamling av informasjon og dokumentasjon

Skippersertifikat til salgs? Har det noe med Kjell Inge Røkke å gjøre?

Vi startet med å finne ut mer om Kjell Inge Røkkens skippersertifikat. Det første vi gjorde var å henvende oss til Sjøfartsdirektoratet hvor vi ba om å få kopier av alle dokumenter som Kjell Inge Røkke hadde innlevert i forbindelse med at hans sertifikat ble konvertert fra et svensk til et norsk.

Papirene viste at Røkke hadde gjennomgått en omfattende opplæring og Sjøfartsdirektoratet opplyste at han faktisk var overkvalifisert til å få utstedt et norsk fritidsbåtskippersertifikat. Samtidig fikk vi opplyst at de anså dokumentasjonen som overveldende. Da vi gikk gjennom papirene så vi at det var den svenske sjøfartsinspektøren Claes Pallin som hadde utstedt Røkkes svenske papirer.

Parallelt jobbet vi med tipset om at svenske skippersertifikater var til salgs i Norge. Vi tok kontakt med Skipsregisteret i Bergen, Fritidsbåtsregisteret i Fredrikstad og charterregisteret fra Oslo Tolldistrikt. Gjennom disse registrene fikk vi oversikt over flere hundre norskregistrerte fartøyer i norsk farvann på mer enn 15 meter og hvem som eide dem. Nå startet arbeidet med å finne ut hvem som var skipper på de enkelte fartøyene og ta kontakt med en etter en.

Etter en ukes hardt arbeid ved telefonen hadde vi gjennomslag. Ved hjelp av gode kilder og over hundre telefonsamtaler fikk vi kontakt med to uavhengige norske finansmenn med båt større enn 15 meter og med svensk skippersertifikat. Og som var villige til å snakke med oss. Vi måtte bruke mye tid på å etablere et tillitsforhold til disse to kildene. De var begge innblandet i en kriminell handling og måtte stole hundre prosent på oss for at vi skulle få det vi ville ha: Historien om hvordan de hadde kjøpt skippersertifikat uten å ta noen form for eksamen eller kurs.

Historiene fra våre to kilder var sammenfallende og vi følte oss nå sikre på at svenske båtførersertifikater var til salgs i Norge. I tillegg ga de oss viktig informasjon: Mellommannen da de kjøpte svenske skippersertifikater var båtmeidler Erik Øye.

Vi fikk også tilgang til selve skippersertifikatet av begge våre kilder. En tillitserklæring og meget viktig for vårt videre arbeid. Da vi gikk gjennom disse dukket navnet Claes Pallin opp igjen. Den samme mannen som hadde utstedt Røkkes svenske sertifikat.

Hvem er Claes Pallin?

Vi begynte så å researche det som kunne bli en av hovedaktørene i sertifikat-saken; sjøfartsinspektør Claes Pallin, hans yrkeshistorikk, posisjoner i det svenske maritime miljøet, inntekter og forbruk. I tillegg til å være eksaminator for Nämnden for båtlivsutbildning (NFB) i Stockholm, var Pallin også det svenske sjøfartsverkets styrerepresentant i NFB.

Etter å ha kartlagt hvilke regler som gjelder for utstedelse av svenske båtførerbeviser, oppsøkte vi Nämnden for båtlivsutbildning (NFB) i Stockholm. NFB er organisasjonen som både utarbeider reglene for båtførerutdannelse i Sverige - og utsteder båtførerbevisene. (Claes Pallin var på dette tidspunktet på ferie). Her la vi frem våre mistanker om at de hadde en utro tjener i systemet og ba ledelsen i NFB om ikke å konfrontere Pallin med mistankene før vi selv fikk gjort det. Hvilket de godtok.

Som eksaminator i NFB plikter Claes Pallin årlig å sende inn journalene over de båtførerbevisene han utsteder. NFB sitter derfor med navn og

personopplysninger over samtlige som har fått utstedt båtførerbevis.

I NFBs-arkiver fant vi:

- En oversikt over samtlige nordmenn Claes Pallin hadde gitt båtførersertifikat.
- At de to sertifikatene vi allerede satt med ikke var loggført i NFBs arkiver. Dette tydet på at de to sertifikatene DN hadde, var utstedt utenfor det offisielle systemet.

Gjennomgangen av arkivene ga oss en overraskelse. Sjøfartsinspektør Claes Pallin hadde ikke levert lister for hverken 1997, 1998 eller 2000. Til tross for at Pallin selv satt i en toppstilling i NFB (Pallin var det svenske sjøfartsverkets styrerepresentant i NFB), hadde han systematisk brutt rapporteringsreglene i NFB. Noe som underbygget vår mistanke om at Claes Pallin hadde noe å skjule. I NFB ble vi også gjort oppmerksomme på at avlagte eksamensoppgaver kun ble arkivert hos de enkelte eksaminatorer. Noe som gjorde det mulig for en utro tjener å operere fritt innenfor NFBs system. Det åpnet muligheten for å få utstedt båtførersertifikat uten å ha avlagt eksamen.

Claes Pallins rapport fra 1996 viste at en rekke norske forretningsmenn hadde avlagt en eksamen i Sollentuna i Sverige. Ut fra tidligere samtaler med flere kilder skjønnte vi at rapporten kunne være et falsum, de aktuelle personene hadde fått sine båtførersertifikater på Aker Brygge i Oslo.

Under falskt navn

Når vi først satt med disse opplysningene, bestemte vi oss for å forsøke å kjøpe et sertifikat på egen hånd. Under falsk identitet. Vi visste på dette tidspunktet at Erik Øyes forretningsidé var å selge luksusbåter og skippersertifikater i en og samme pakke. Gjennom å saumfare båtannonsene i Aftenposten fant vi to aktuelle båter Erik Øye hadde til salgs. Etter en hastig grunnopplæring i luksusbåter, tok vi den første telefonen til Erik Øye.

I samtalen ble Øye presentert for den oppdiktete eiendomsinvestoren Fredrik Andersen. Vi opplyste at vi kunne være interessert i å kjøpe en stor fritidsbåt – og at vi manglet skippersertifikat. Allerede i denne telefonsamtalen fortalte Øye at skippersertifikat var noe som vanligvis kunne la seg ordne. Vi avtalte at vi skulle møtes to dager senere på parkeringsplassen ved Ikea i Asker. DN's medarbeidere gikk da under navnene Fredrik Andersen og Eyvind Dahl. Sistnevnte ble presentert som assistent for "eiendomsinvestor" Fredrik Andersen.

Forut for Ikea-møtet leide vi en kostbar Mercedes – og benyttet også antrekk som seg hør og bør når man tilsynelatende vurderer å kjøpe en fritidsbåt til rundt fem millioner kroner. Da vi kom til parkeringsplassen hadde Erik Øye med seg brosjyrer til noen båter som lå til salgs i skatteparadiser. I tillegg hadde han med seg et svensk skippersertifikat. Han opplyste at han kunne skaffe Fredrik Andersen et tilsvarende for 20.000 kroner.

Under det neste møtet på Grand Hotel i Oslo fikk Øye overlevert summen på 20.000 kroner i kontanter. Uten avtale om kvittering dro Øye frem et papir som viste at pengene var betalt for "kjøreopplæring". Den videre avtalen gikk ut på at vi skulle motta sertifikatet noen dager senere.

På Grand Hotel fortalte Øye dessuten at han hadde hjulpet Kjell Inge Røkke med et lignende sertifikat. Videre sa Øye at den svenske sjøfartsinspektøren Claes

Pallin var hans kontaktmann i Sverige.

Under Grand-møtet stilte Erik Øye aldri spørsmål om vi faktisk var i stand til å føre en fritidsbåt over 15 meter – men opplyste at han kunne lære oss opp hvis vi var interessert i dette. Vi fikk dessuten opplyst at han hadde vært med Røkke på sjøen i hans båt "Celina Bella".

Dermed gjenstod siste fase; nemlig å få utlevert sertifikatet. Ifølge avtalen skulle alt være ordnet i løpet av tre-fire dager. Fem dager etter møtet på Grand Hotel opplyste Øye at han hadde mottatt sertifikatet fra Sverige – utstedt på Fredrik Andersen.

"Fredrik Andersen" og Eyvind Dahl" dro umiddelbart hjem til Erik Øye i Asker – og tok plass rundt hans bord i hagen. Her åpnet han den blå boken – og fortalte hva slags kurs vi angivelig hadde tatt – og hva "Fredrik Andersen" nå hadde av kvalifikasjoner.

Erik Øye fortalte at vi "på kjøpet" fikk et såkalt radarsertifikat. I den blå boken gikk det altså frem at Andersen var kvalifisert til å bruke radar – i tillegg til de andre maritime kvalifikasjonen som sertifikatet ga uttrykk for.

Vi forlot boligen til Øye med høy puls. Nå kunne det i hvert fall dokumenteres at vi fikk kjøpt sertifikatet; og at den svenske sjøfartsinspektøren som signerte Røkke-sertifikatet var identisk med den som hadde undertegnet våre dokumenter. Det var det endelige gjennombrudd i saken.

Bearbeiding

En uke før vi skulle publisere den første hovedartikkelen følte vi at vi hadde all den informasjonen og dokumentasjonen vi trengte. Vi var helt fra begynnelsen av bevisste på at vi måtte ha god dokumentasjon på det vi skulle publisere. Bearbeidingen av tilegnet informasjon ble gjort kontinuerlig underveis. Men nå følte vi at vi hadde nok dokumentasjon til å skrive en sak som også ville stå seg i en eventuell rettsak:

1. Vi hadde to uavhengige kilder som fortalte samme historie om hvordan de hadde kjøpt svenske skippersertifikater uten å ta eksamen og kurs. Vi hadde tilgang til deres skippersertifikater og kunne dermed dokumentere at minst to norske finansmenn ulovlig hadde kjøpt et slikt skippersertifikat av Erik Øye og Claes Pallin.
2. Vi kunne dokumentere at Kjell Inge Røkke hadde fått båtførersertifikat gjennom de samme kanalene: Erik Øye og Claes Pallin.
3. Vi kunne dokumentere at Claes Pallin systematisk hadde brutt alle rapporteringsreglene i den svenske organisasjon han selv var styremedlem av og som var ansvarlig for å utstede skippersertifikater. Dette underbygget våre mistanker om Pallins virksomhet.
4. Gjennom walraffing kunne vi dokumentere at Erik Øye og Claes Pallin hadde solgt svensk skippersertifikat uten at kjøperen hadde avlagt eksamen eller kunne kjøre båt. Vi visste at sertifikatet var til salgs uten eksamen eller kurs. I tillegg bekreftet Erik Øye under walraffingen at Kjell Inge Røkke hadde fått sitt båtførersertifikat på samme måten.
5. Vi hadde en liste over en rekke norske finansaktører som hadde kjøpt svensk

skippersertifikat uten å ta eksamen.

Med bakgrunn i disse fire punktene var tiden nå inne for å forberede konfrontasjonsintervjuene.

Konfrontasjon

Vi forberedte oss nå på en rekke konfrontasjonsintervjuer: Kjell Inge Røkke, Claes Pallin, Erik Øye i tillegg til at vi skulle konfrontere flest mulig av de andre kjøperne av svensk skippersertifikat. Her var timing helt avgjørende. De tre konfrontasjonsintervjuene med Røkke, Pallin og Øye måtte skje samtidig for at ikke noen av partene skulle få advart noen av de andre eller at de skulle få samkjørt sine svar. Her var overraskelsesmomentet viktig. Konfrontasjonen med de andre kjøperne måtte skje så tett som mulig opp til de andre konfrontasjonene.

Vi bestemte oss for å konfrontere torsdag klokken 11.00, et drøyt døgn før deadline. Planleggingen av dette ga oss mye hodebry. Fordi:

1. Kjell Inge Røkke er generelt vanskelig å få tak i. Dette løste vi ved å avtale telefonsamtale med Røkkes pressetalsmann Rolf Nereng flere dager i forveien. Vi fortalte ikke hva denne samtalen skulle handle om.
2. Claes Pallin var i Sverige på ukjent sted. En journalist og en fotograf dro til Stockholm dagen før vi skulle konfrontere. De holdt huset hans utenfor Stockholm under oppsikt hele kvelden og natten. Det viste seg at han oppholdt seg i en annen leilighet midt inne i Stockholm sentrum. Kun en time før konfrontasjonen fant vi Claes Pallin i Sollentuna.
3. Erik Øye fordi han ikke visste at vi jobbet i Dagens Næringsliv. Vi ringte han derfor under våre dekknavn dagen før og gjorde en avtale med tanke på å kjøpe båt neste dag klokken 11.00.
4. Det var stor usikkerhet om hvem av de omlag 20 andre kjøperne vi ville få tak i. Her hadde vi gjort grundig forarbeid. En liste med jobbadresse, hjemmetelefon, jobbtelefon og mobiltelefon lå klar på alle 20.

Strategien var vellykket. Kjell Inge Røkke fikk spørsmålene via sin informasjonsmedarbeider Rolf Nereng. Vi visste at vi ikke ville få svar umiddelbart. Men likevel var det viktig å gi Røkke spørsmålene på dette tidspunktet slik at han hadde så god tid som mulig til å besvare spørsmålene.

Pallin røpet viktig informasjon under konfrontasjonsintervjuet. Bare en time senere erkjente han ovenfor sin arbeidsgiver at han hadde utstedt skippersertifikat til DN uten at kjøperen hadde tatt noen form for eksamen. Han ble umiddelbart suspendert.

Erik Øye ble selvfølgelig overrasket da vi fortalte ham at vi ikke var ordinære kjøpere men journalister i DN. Men han beholdt fatningen: "Er du tatt med buksa nede, så er du tatt med buksa nede", var hans lakoniske svar. Etter at vi hadde fortalt ham hvorfor vi hadde vært nødt til å "lure" ham på den måten vi hadde gjort, valgte han overraskende å snakke. Dette var starten på en prosess hvor Erik Øye de nærmeste dagene skulle fortelle oss sin versjon av hva som hadde skjedd i skippersertifikat-saken.

Vi fikk tak i ni av de 20 andre kjøperne av svensk skippersertifikat. Ingen av dem var blitt advart på forhånd. Og flere av dem røpet viktig informasjon under

intervjuet.

Publisering

Det var hele tiden klart at den første hovedartikkelen skulle stå i Magasinet, lørdagsavisen til Dagens Næringsliv. Vi bestemte oss for å fortelle historien med et feature-grep selv om det var en nyhetssak.

Når vi skriver lange nyhetsfeature er dramaturgi, scener og bilder viktig. Detaljer fra mulige scener og bilder var noe vi derfor hadde i bakhodet hele tiden. Og som lå ferdig i god tid før den hektiske innspurten.

Det var viktig for tiden fra konfrontasjonene torsdag klokken 11.00 frem til deadline fredag klokken 18.00 var temperaturen høy. Seks magasinsider ble skrevet natt til fredag under sterkt tidspress. Svaret på våre spørsmål til Røkke kom kun 45 minutter før deadline.

Oppfølging

Så lenge Kjell Inge Røkke og hans menn aldri var villige til å gi noen fyllestgjørende forklaring på flere forhold i sertifikat-saken, var det fortsatt flere ubeskrevne elementer i historien.

Et sentralt element i oppfølgingen skulle handle om hvorvidt Kjell Inge Røkke og hans menn hadde gjennomgått de obligatoriske sikkerhets- og brannkursene.

I den første artikkelen om båtførersertifikatene «Skippere i urent farvann» skrev DN at Kjell Inge Røkke og hans medarbeidere hadde avholdt sikkerhets- og brannkursene i to forskjellige lokaler i Asker. Dette bygget vi på samtaler med muntlige kilder, samt tre forskjellige dokumenter:

- Fax fra eksaminator Claes Pallin til Kongelig Norsk Båtforbund hvor Claes Pallin bekrefter at Kjell Inge Røkke hadde gjennomgått de aktuelle kursene.
- Kjell Inge Røkkens utdannelsesbevis fra høyskolen Chalmers Lindholmen
- Hans elevkort fra samme institusjon.

Dagen etter første artikkel fikk vi signaler om at det allikevel ikke hadde blitt arrangert noe kurs, at dokumentene som underbygget dette var bygget på feilaktige opplysninger og at den beskrivelsen Dagens Næringsliv hadde gitt derfor var feil.

DNs omtale av kursene utløste imidlertid en uventet reaksjon fra Røkkes medarbeidere. Mens Erik Øye ble intervjuet av DN, ringte Røkkes «butler» John Inge Valand til Erik Øye og ba om ett møte etter mørkets frembrudd - for at de sammen skulle gjøre seg kjent med stedene hvor de aktuelle kursene skulle ha blitt avholdt. «Kursleder» Erik Øye fortalte på dette tidspunktet til DN at kursene aldri hadde funnet sted. Øye valgte likevel å gjennomføre befaringen.

Da Valand og Øye ankom stedet var DN på plass med to fotografer og to journalister.

Tre dager etter første artikkel var sertifikat-saken allerede i ferd med å bli en politisak både i Sverige og Norge. Hvorvidt Røkke og hans medarbeidere virkelig hadde avholdt de obligatoriske kursene kunne bli et viktig element i saken. Derfor mente DN det var viktig å dokumentere en dekkoperasjon i et mulig

forsøk på å forspille bevis. Noen dager etter at DN omtalte det hemmelige møtet, foretok politiet razzia på stedet.

I den videre oppfølgingen konsentrerte vi oss om å finne skriftlig dokumentasjon som kunne bevise at sjøfartsinspektør Claes Pallin faktisk hadde mottatt penger for å utstede skippersertifikater til norske kunder. Hvilket vi fikk. Samt å følge den pågående etterforskningen og granske ytterligere personer som satt med svensk båtførerbevis. Under oppfølgingen var det flere personer som innrømmet overfor DN at de hadde kjøpt sertifikater av Claes Pallin. Sentralt i den videre oppfølgingen ble å følge politiets videre arbeid i sertifikat-saken.

Organisering av arbeidet

Gruppen som jobbet med denne saken bestod hele tiden av tre journalister: to feature-journalister og en nyhetsjournalist. Med våre forskjellige bakgrunner og kontaktnett utfylte vi hverandre godt og dette prøvde vi å utnytte bevisst. Vi fordelte ansvarsområder og pleide forskjellige kildemiljøer. Redaksjonsledelsen gav oss god støtte og det var aldri noen problemer at vi kom fra forskjellige avdelinger i avisen. Arbeidsgruppen hadde egne morgenmøter hver dag sammen med redaksjonsledelsen. Både sjefredaktør, nyhetssjef og feature-redaktør ble holdt løpende oppdatert.

Ansvarsdelingen og fordeling av arbeidsoppgaver var helt avgjørende og spesielt nyttig da vi skulle utføre de tre konfrontasjonsintervjuene torsdag to dager før publisering. Vi hadde ansvaret for hvert vårt intervju.

I tillegg knyttet vi til oss en fast fotograf som ble kjent med saken og som dermed ble en god støttespiller underveis. Dette var også en god støtte under walraffingen.

I alle viktige møter og samtaler var vi minst to journalister.

Konsekvenser

DN's avsløringer den 18. august 2001 har medført følgende konsekvenser (status pr. 09.01.2002.):

1. Claes Pallin er suspendert fra stillingen som sjøfartsinspektør. Han har også mistet retten til å utstede skippersertifikater.
2. Fem personer er mistenkt/siktet for korrupsjon: Kjell Inge Røkke, hans assistent John Inge Valand, Erik Øye, mekaniker Robert "Bobby" Matos og Claes Pallin.
3. En person er mistenkt for å ha gitt falske opplysninger til norske myndigheter: Kjell Inge Røkke.
4. Sjøfartsinspektøren har overfor Oslo Politidistrikt innstilt på at Kjell Inge Røkke skal ilegges straff for å ha ført "Celina Bella" uten gyldig skippersertifikat – samt at fartøyet ikke var lovlig registrert i Skipsregistrene i Bergen.
5. Et betydelig antall personer benytter ikke lenger sine svenske skippersertifikater (deriblant Kjell Inge Røkke). Dersom sertifikatene er utstedt på falskt grunnlag, har omtalen medført at sikkerheten til sjøs er styrket. Samtidig kan omtalen ha satt en stopper for fremtidig ulovlig

virksomhet.

6. Politiet i Norge og Sverige har ikke satt noen dato for når etterforskningen skal være avsluttet, men mye tyder arbeidet vil være avsluttet i løpet av våren 2002.
7. I Norge var det Kongelig Norsk Båtforbund som overfor Sjøfartsdirektoratet gikk god for Kjell Inge Røkkes svenske papirer da sertifikatet ble konvertert. Forbundet har nå innskjerpet sine rutiner for hvordan man sjekker opp sertifikater fra utlandet. I Sverige utstedes sertifikater av Nämnden for båtlivutbildning. Også her er rutineene kraftig innskjerpet etter at man har gjennomgått hvordan Claes Pallin håndterte sine norske kunder.

Arbeidstid

Vi satte ned «sertifikat-gruppen» to uker før publisering av den første artikkelen. I to uker før gruppen ble satt ned, hadde det også blitt jobbet sporadisk med innhenting av stoff og kildesamtaler. De to ukene før publisering ble det arbeidet intenst, kvelder og helger innberegnet. I tillegg til de tre journalistene hadde vi en fast fotografer som var dedikert til sertifikatsaken. Etter første artikkel 18.august arbeidet vi to uker heltid med oppfølging og deretter ble en av oss satt til daglig å sjekke utvikling i etterforskning/politiarbeidet i saken. Også i denne fasen var det kveld og helgearbeid så godt som hver dag. Redaksjonsledelsen ga oss den tid vi trengte.

Spesielle erfaringer

Bruk av walraffing

Å arbeide som journalist under falskt navn er en metode som det åpnes for i Vær Varsom-plakaten. I bestemmelsen fremgår følgende:

”Skjult kamera/mikrofon eller falsk identitet skal bare brukes i unntakstilfeller. Forutsetningen må være at dette er eneste mulighet til å avdekke forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning”.

Slik situasjonen fremstod for oss hadde vi ikke noen alternativer dersom vi skulle forsøke å avdekke saken i sin fulle bredde. Walraffing var den eneste muligheten til å vise at det var mulig å kjøpe et skippersertifikat helt uten krav til kursing, eksamen og kvalifikasjoner.

Alternativet var eventuelt å bruke anonyme kilder som hevdet at de hadde kjøpt slike sertifikater. Slike påstander ville lett kunne bli tilbakevist og fremstå som et slag i luften.

Etter en totalvurdering var det i redaksjonsledelsen ingen tvil om at vi kunne bruke walraffing – og at det i ettertid ville være mulig å forsvare arbeidsformen ut fra sakens karakter.

Vi er alle avhørt som vitner i saken. Vi valgte å forklare oss – men ikke om forhold som kan komme i konflikt med hensynet til kildevernet.

Bruk av walraffing var også helt avgjørende i møte med Claes Pallin. Hvis vi ikke hadde kunnet fremlegge sertifikatet til Fredrik Andersen overfor Pallin, ville han etter all sannsynlighet nektet for å ha foretatt seg noe som kunne trekke hans hederlighet i tvil. Overfor DN måtte han innrømme at han aldri hadde møtt Fredriksen Andersen – og som Pallin selv utrykte seg på slutten av

konfrontasjonsintervjuet:

"Det skippersertifikatet dere kjøpte har kostet meg alt. Jeg har tapt alt. Det er slutt."

Bruk av lydbånd

All walraffing og viktige konfrontasjoner ble tatt opp på lydbånd. Vi fikk også tilgang til tapete samtaler mellom parter i saken, tatt opp av båtmeidler Erik Øye. Båtmeidler Erik Øye ønsket selv å bruke disse samtalerne for å sikre bevis på hva som hadde foregått. Vi var forberedt på at saken kunne få et betydelig etterspill og ønsket derfor at det meste som hadde blitt sagt i konfrontasjoner og under walraffingen var festet til lydbånd.

Bruk av lydbånd kan også være viktig dokumentasjon i situasjoner hvor kilder snur seg mot deg – og avisens arbeidsmetoder. Hvilket skjedde i sertifikatsaken. Ved hjelp av tapede samtaler med båtmeidler Erik Øye kunne vi i ettertid tilbakevise påstander som er kommet mot avisen.

En annen erfaring med bruk av lydbånd, er kravet til pinlig nøyaktighet i avskrivningen av disse. I artikkelen «dette aner vi ikke konsekvensene av» gjorde Dagens Næringsliv en feil. Ordene angående/siden ble forvekslet. Etter at båndene ble frigitt til Røkke, angrep Nettavisen i en rekke artikler avisens journalister for manipulering. Å rette opp denne feilen kostet oss mye tid og ressurser og kunne vært unngått.

Vi valgte også å redigere bort deler av samtalen mellom Valand og Øye. Dette burde vi ha opplyst om i artikkelen. I det omstridte avsnittet hevder Øye at han er svært presset av Dagens Næringsliv. At avisen hadde fjernet denne passasjen ga også de som ønsket det en mulighet for å angripe avisen og flytte søkelyset bort fra sakens innhold.

Forholdet til andre medier

Dagens Næringsliv har en løpende avtale med den svenske næringslivsavisen Dagens Industri om gjensidig utbytte av stoff. På ettermiddagen fredag 17. august fikk Dagens Industri tilgang til vårt manuskript og omskrev det til en kortere nyhetssak med DN-byline. Saken ble til førstesideoppslag «Mutsandal i sjöfartsvårket. Dagens Industri la saken ut på sin internet-tjeneste di.se allerede fredag kveld. Uten DNS godkjennelse. Resultatet var at både avisene Expressen og Aftonbladet hadde bred dekning av saken samme dag som Dagens Næringsliv publiserte. En effekt av sampubliseringen med Dagens Industri var at flere norske medier (NRK, Nettavisen) siterte svenske medier på sertifikat-saken. Hadde vi sett konsekvensene av dette samarbeidet med DI, ville vi neppe gjort det samme i dag.

Da DN publiserte den første artikkelen, lørdag 18. august, hadde vi fått massiv følge fra andre medier. I tillegg til norske og svenske etermedier og de største svenske løssalgssavisene, var også VG og Dagbladet ute med historien samme dag som Dagens Næringsliv. VG og Dagbladet hadde bred dekning av historien, med referanse til samme dags utgave av Dagens Næringsliv. På grunn av at de har langt senere deadline enn DN, hadde Dagbladet og VG «stjålet» sertifikat-saken fra DN som er ute på gaten rundt midnatt. Også danske aviser viste interesse for saken, i lys av at Kjell Inge Røkke var involvert i den såkalte Thorsen-skandalen i København. Etterhvert kom det mer enn 100 artikler og TV/radio-innslag om sertifikat-saken i konkurrerende medier.

Sterke krefter

Under arbeidet med sertifikat-saken var vi hele tiden klar over at det fantes krefter (med ulike motiver) som ønsket å sverte en så mektig og omstridt næringslivsleder som Kjell Inge Røkke. Noe som gjorde oss ekstra kritisk til det muntlige kildematerialet rundt Røkke. Ved å knytte Kjell Inge Røkke og flere andre næringslivsledere til en mulig korrupsjonssak, var det uhyre viktig for oss å unngå feil i beskrivelsen av saken. Feil som kunne avspore sakens hovedpoeng: at en gruppe norske næringslivsaktører hadde kjøpt seg fri fra norsk lov.

Lørdag 8. desember valgte vi å publisere en tapet samtale mellom Kjell Inge Røkkes assistent John Inge Valand og båtmegler Erik Øye. DN hadde sittet på materialet siden slutten av august, men valgte å gå ut med det i desember på grunn av at John Inge Valand nektet å forklare seg om sertifikatsaken i rettslige avhør. Da DN var kjent med at Kjell Inge Røkke i politiavhør la skyld på sin assistent, fant vi ut at båndet med Valand/Øye hadde offentlig interesse. Deler av båndene var utydelige, dette markerte DN i teksten.

Med offentliggjøringen av samtalene fikk vi for første gang merke at sterke krefter ble satt i spill mot Dagens Næringsliv. En kopi av det aktuelle båndet ble gitt av politiet til Kjell Inge Røkkes advokat Morten Garmann, deretter kontaktet Garmann redaksjonssjefen og påsto at DN bevisst hadde manipulert lydbåndet.

Få dager senere dukker båndet og de samme beskyldningene opp i Nettavisen.

Saken fikk en sentral plassering i Nettavisen, men ble ikke fulgt opp av andre aviser/media annet enn under vinklingen «åpeopera i finanspressen».

For ordens skyld ønsker vi å redegjøre for noen av detaljene i beskyldningen mot Dagens Næringslivs arbeidsmetoder i sertifikatsaken. Se vedlegg 7.2.

Det er verdt å merke seg at Kjell Inge Røkke ovenfor DN ikke har villet forklare hva som har skjedd i saken. Vi har vært nøye med å gi Røkke tilsvarende hver gang han har blitt omtalt. Den eneste uttalelsen han har gitt til DN er: "I sommer har jeg hatt gleden av å bruke min 56 fot Sunseeker i norske farvann. Jeg har lang erfaring med sjø og båt etter å ha seilt på dekk og maskin på både små og store fiskebåter i en årrekke. Jeg har også deltatt som lisensiert fører i offshore-VM i mange år. Jeg har derfor et godt grunnlag for å føre større fritidsbåter. For fritidsbåter over 50 fot er det sertifikatplikt. Jeg har et svensk sertifikat, senere konvertert til et norsk sertifikat. De formelle kvalifikasjoner skulle derfor også være i orden. Hvis dette ikke er korrekt, vil jeg selvfølgelig innrette meg etter det. Som de fleste avislesere sikkert vet er den omtalte båten til reparasjon og så snart dette arbeidet er utført vil den bli lagt ut til salg. For øvrig har jeg ingen kommentarer til denne saken."

Forholdet til Politiet

Da strategien for vårt arbeid ble meislet ut vurderte vi hvilke instanser og personer vi skulle kontakte. I denne sammenheng diskuterte vi hvorvidt det var riktig ta kontakt med politiet/påtalemyndighet for å få deres vurdering av situasjonen før første sak kom på trykk. Vi konkluderte med at vi ville komme over i en aktørrolle knyttet opp mot påtalemyndigheten og en eventuell straffeforfølgning av aktuelle personer. Vi hadde derfor ikke kontakt med politi/påtalemyndighet før etter den 18. august 2001.

Oslo, 10. januar 2002

Eskil Engdal

Knut Gjernes

Erik Tumyr

Vedlegg

Artikler i Dagens Næringsliv

Følgende artikler ble publisert i DN i perioden 18. august til 31. desember 2001:

Artikkel / Dato / PDF-fil:

Skipperer i urent farvann / 18.08.01 /Røkke2,3 og 4

"Røkke visste eksamen var kjøpt og betalt" /20.08.01 /Røkke5, 6 og 6b

Hemmelig møte etter mørkets frembrudd /21.08.01 /Røkke7 og 8

"Celina Bella" var ikke godkjent /22.08.01 / Røkke9

Forsikringer under lupen / 23.08.01 /Røkke10a

Disse avgjør Røkkes skjebne /23.08.01 /Røkke10b

Sertifikat-avhør snart i gang /24.08.01 /Røkke11

Røkke knyttet til siktelsen mot Øye /25.08.01 /Røkke12

Skjuler norske kunder / 28.08.01 /Røkke13

Pekte ut Røkke i avhør / 29.08.01 /Røkke14

Piloten vitner i retten / 04.09.01 /Røkke15a

Kona sto ved roret / 05.09.01 /Røkke15b

Pallin avhørt / 11.09.01 /Røkke16

Politiet sitter på lydopptak / 20.09.01 /Røkke17

"Mistenkt for bestikkelser" / 04.10.01 /Røkke18

Nekter straffeskyld under politiavhør /06.10.01 /Røkke19

Assistenten får skylden / 16.10.01 /Røkke20

Politiet har Røkkes sertifikat /30.10.01 /Røkke20b

Svensk Røkke-etterforskning snart i mål /23.11.01 /Røkke21

Ny mann mistenkt / 30.11.01 /Røkke22

"Dette aner vi ikke rekkevidden av" /08.12.01 /Røkke23

Fire vitner nekter avhør /11.12.01 /Røkke24

Vil gi Røkke straff / 19.12.01 /Røkke24b

Sertifikat-saken startet med en liten artikkel i DN:

Til sjøs – uten norsk sertifikat /20.07.01 /Røkke1

Ledere:

Feil om lydbånd / 18.12.01 /Røkke25

Lydbånd og løgner / 22.12.01 /Røkke26

Påstander rundt DN's arbeidsmetoder

17. desember 2001 publiserte Nettavisen artikkelen «DN manipulerte Røkke-tape». Den ble senere fulgt opp av en rekke artikler med påstander om DNS arbeidsmetoder. Selve sakens kjerne, hvordan Røkke med flere har kjøpt svensk skippersertifikat, blir aldri bestridt i artiklene i Nettavisen. De metodene Dagens Næringsliv brukte i sertifikat-saken er slik de er beskrevet i metoderapport. Likevel ønsker vi her å klargjøre en del forhold rundt påstandene:

Påstand: DN utstyrte båtmegler Erik Øye med båndopptager.

Vi har aldri bedt Erik Øye om å ta opp samtaler. Dagens Næringslivs journalister har heller ikke instruert Erik Øye i bruken av båndopptagere. Eller gitt ham opptaksutstyr. DN har tapet alle samtaler vi har hatt med Erik Øye, i disse samtalen kommer det tydelig frem at Øye selv tilbyr oss å avspille hans egne tapete samtaler. Fra hans egen båndopptager Samtalen var som følger:

DN: Hva med den tapen hvor Jon Inge sier at ... og den advokaten og sånn.....

ØYE: Den har jeg i bilen.

DN: Kunne vi ha lånt den?

ØYE: Det er så mye annet der så da må vi heller spille den over på der eller

DN: Vi kan bli med å høre på den i hvert fall (Utydelig passasje) vi må spille den inn. Det er ikke noe problem det hvis jeg har den opp når du spiller den. Kan vi ikke gjøre det?

ØYE: Jeg har aldri spilt den av før vi kan jo prøve.

Erik Øyes advokat, Birger Nilsen har i Dagens Næringsliv 8. Desember 2001 gitt følgende forklaring på hvorfor samtaler mellom John Inge Valand og Erik Øye ble tatt opp på bånd: «Årsaken er ikke mer hokus pokus enn at slik situasjonen var, så tok han opp samtalen for å sikre innholdet som bevis på hva som hadde

foregått. Der og

da vurderte han det dithen at det kunne være en fordel for ham å kunne dokumentere hva som ble sagt. Hans forklaring om dette synes jeg er rasjonell».

I en artikkel av 17. desember skriver Nettavisen at «Øye teipet på oppdrag». Og insinuerer at DN ga Øye instruksjoner om bruk av utstyret. I sin omtale forveksler Nettavisen hvem som er «instruktør» og Erik Øye. Uten å rette opp dette. I en henvendelse til DN's sjefredaktør Amund Djuve skriver Nettavisen-journalist Helge Meland «Den vi kaller instruktøren er etter alt å dømme Erik Øye selv, og således ikke DN-journalist». Dette faktum deler ikke Nettavisen med sine lesere. Hadde Nettavisen korrigerert dette, hadde de ikke hatt noe grunnlag for å skrive artikkelen «Øye teipet på oppdrag».

Påstand: DN manipulerte en tapet samtale mellom Røkke assistent John Inge Valand og Erik Øye.

DNs advokat har lyttet på tapet versjon av denne samtalen sammen med Kjell Inge Røkkens advokater og funnet at det ikke er gjort tilføyelser eller endringer. Dagens Næringsliv har gjort en feil. Ordet «angående» er byttet med «siden». Nettavisen hevdet at Dagens Næringsliv hadde lagt til ordet "fordelingsnøkkelen" i sin utskrift. Dette ordet er tydelig både på DN's tape og Røkkes tape.

De øvrige påståtte forskjellene skyldes enten feil Nettavisen selv har gjort, kvalitetsforskjeller på båndene eller utyeligheter på båndet. Som det ble gjort klart i artikkelen valgte Dagens Næringsliv å utelate utyelige passasjer i gjengivelsen.

Siden vi ikke har tilgang på Nettavisens kildemateriale, kan vi ikke fastslå med sikkerhet at Nettavisens tape er identisk med Røkkes kopi. I tillegg oppdaget vår advokat at det kan være unøyaktigheter i politiutskriften.

Dagens Næringsliv har aldri gjort noen forsøk på å manipulere tapen.

Før Dagens Næringsliv trykket innholdet av den tapede samtalen mellom Valand og Øye, tilbød avisen Røkke å lytte gjennom båndet og kommentere det. Dette tilbudet ble ikke fulgt opp fra Røkke-siden.

Dagens Næringsliv motiv for å trykke tapen, var å få frem Valands deltagelse i saken. Denne beslutningen ble tatt etter at det ble klart at han nektet å forklare seg for politiet og i forhørsretten. Valand sa blant annet: "Det var jævlig krise at det kom fram at du hadde mottatt 100.000 av oss...". Ingen av Valands uttalelser er omstridt.

Påstand: Erik øye har blitt truet av Dagens Næringsliv

DN truet aldri Øye, men hadde en åpen dialog med ham etter at han var blitt avslørt som selger av skipsertifikater. Denne situasjonen satte selvfølgelig Øye under et press fra flere hold. Blant annet fra Kjell Inge Røkke og hans medarbeidere Torsdag 16. august overhørte DN en samtale hvor en opprørt Kjell Inge Røkke instruerte Erik Øye om ikke å snakke med noen om sertifikatene. Erik Øye selv sier i et intervju med Nettavisen: «Da Øye snakket med Dagens Næringsliv ble han oppringt av en rasende Kjell Inge Røkke, som skjelte ham huden full. Han eksploderte fullstendig». I sin samtale med Røkke-assistent John Inge Valand måtte Øye forsvare at han allerede hadde uttalt seg til DN. Noe som viste at han var i en presset situasjon,

DN hadde et 45 minutter langt møte med Erik Øye søndag 19. August. Erik Øye skjønnte på dette tidspunktet at han var avslørt som selger av båt-sertifikater og valgte derfor frivillig å fortelle sin versjon. Møtet ble holdt i en vennlig tone og det ble ikke fremsatt noen trusler mot hverken Erik Øye eller hans familie. Denne samtalen finnes på bånd. Deler av dette båndet ble avspilt på radioens program Ukeslutt lørdag 22. desember. I det samme programmet sier Øyes advokat, Birger Nilsen at hans klient aldri har gitt uttrykk for at han følte seg truet eller presset av DN.

Påstand: DN planla og regisserte møte mellom John Inge Valand og Erik Øye på Bjerkås Næringspark.

Kjell Inge Røkkes assistent, John Inge Valand tok selv initiativet til møtet i Asker, for å se hvor de angivelige sikkerhets- og brannkursene skulle vært holdt. Dette kommer klart frem i en tapet telefonsamtale mellom Erik Øye og John Inge Valand.

« Vi burde kanskje møtes. Så du vet hvor huset mitt er., hvis vi ikke kunne møtes allerede i kveld etter mørkets frembrudd.., dette er viktig», sier Valand. Dette har vært publisert i Dagens Næringsliv og har aldri blitt bestridt.